**УДК 159.9**
**JEL O 15**
**ORCID ID 0000-0002-3206-9374**
**DOI https://doi.org/10.17721/tppe.2021.43.17**

**Кравченко Т.В.,** к.е.н., доцент
КНУ імені Тараса Шевченка
**Шимченко Н.В**., економіст
КНУ імені Тараса Шевченка

# ЕМОЦІЙНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК ФАКТОР СТАНОВЛЕННЯ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ

*Розглянуто сутність та особливості концепції емоційного інтелекту. Визначено сутність емоційного інтелекту, його характеристики та передумови формування. Проаналізовано форми та рівні розвитку емоційного інтелекту в онтогенезі. Виокремлено основні переваги формування та розвитку емоційного інтелекту для успішного працевлаштування та розвитку особистості. Проведено опитування студентів щодо обізнаності у сфері емоційного інтелекту та оцінки його рівня. Опитування показало, що 24,3 % опитуваних вивчають тему поглиблено, 60% знають лише загальну інформацію, а 15,7% вперше почули про емоційний інтелект. Проведенно порівняння емоційного інтелекту та рівня інтелекту та визначено їх принципову різницю. Обгрунтовано необхідність розвитку емоціного інтелекту в сучасних умовах. Запропоновано основні методи розвитку емоційного інтелекту фахівця. Визначено роль емоційного інтелекту для керівників та бізнесу. Окреслено можливості підвищення ефективності управлінської діяльності фахівця через розвиток емоційного інтелекту, що забезпечує перспективи інноваційного розвитку організації (підприємства).*

***Ключові слова:*** *емоційний інтелект, особистість, розвиток, рівень інтелекту.*

**Постановка проблеми.** В минулому столітті людство почало вивчати тему емоційного інтелекту, оскільки економічні зрушення, постійні кризи та нестабільність мають вплив на психіку робітників. Лише особистості з високим рівнем емоційного інтелекту можуть налагодити гармонію в житті та стати успішними в сучасних умовах.

Найбільшу актуальність дане поняття займає у кар'єрній складові життя. Роботодавці зацікавлені у працівниках з високим рівнем емоційного інтелекту значно більше, ніж тих, у кого високий показник IQ. Це зумовлено низкою чинників: соціально-психологічним (як особистісний ресурс для забезпечення ефективності спілкування), соціально-економічним (в 2014 році встановили взаємозв'язок емоційного інтелекту з успішністю професійної діяльності особистості, зокрема, у професіях соціономічного типу), психолого-педагогічним (у контексті концепції Нової української школи емоційний інтелект визначено однією із ключових компетентностей).

**Аналіз останніх публікацій.** Аналіз сучасної літератури показав, що емоційний інтелект став предметом дослідження порівняно недавно завдяки працям зарубіжних дослідників Д. Гоулмана [2], Н. Холла [6], А. Алсугаір [1].

Серед українських дослідників можна виділити праці В. Фурмана [8], І. Костирі [5], С. Кас'янової [4], Т. Давиденко [3], Ю. Федорової [7], які досліджують вплив емоційного інтелекту на бізнес, професійний успіх, розвиток та формування особистості. М. Шпак аналізує емоційний інтелект з точки зору психології [9].

**Невирішені частини проблеми.** Потреба у фахівцях з високим рівнем емоційного інтелекту зростає з кожним днем, а чи відповідають цим вимогам молоді спеціалісти і чи розуміють сутність поняття наразі не досліджено. Актуальною є проблема виявлення взаємозв'язку між рівнем емоційного інтелекту та успішністю особистості.

**Метою статті** є дослідження рівня обізнаності студентів щодо емоційного інтелекту та визначення резервів його підвищення до рівня, який відповідає вимогам сучасного ринку праці.

**Методи дослідження.** Для виконання поставлених завдань здійснено огляд, аналіз та узагальнення даних фахової літератури та відібрано декілька методик тестової діагностики емоційного інтелекту – Гоулмана [2] та Холла [6]. Також в роботі використано метод комплексного аналізу для виконання цілісного дослідження, системно-структурний та логіко-семантичний методи аналізу для визначення економічної сутності основних категорій.

**Результати дослідження.** Поняття емоційного інтелекту почало активно досліджуватися в 1970-х роках Деніелом Гоулманом [2]. Дотепер багато авторів трактують його по-різному, проте можемо виокремити загальне визначення. Емоційний інтелект – це сукупність когнітивних здібностей до ідентифікації, розуміння та управління емоціями, а також знань, умінь і навичок, операцій і стратегій інтелектуальної діяльності, пов'язаних із обробкою і перетворенням емоційної інформації [9].

В цілому, дане поняття є дійсно всеохоплюючим та з кожним роком розширюється. На даний момент емоційний інтелект можна розподілити на два змістовні компоненти – це внутрішньоособистісний (спрямовується на власні емоції та включає такі компоненти як: самооцінка, рефлексія, самоконтроль, мотивацію тощо) та зовнішньоособистісний (спрямовується на емоції інших та включає такі компоненти як: емпатія, толерантність, комунікабельність, конгруентність тощо) [8].

Безперечною перевагою емоційного інтелекту є те, що його можна розвивати протягом усього життя. Але навіть якщо свідомо не задумуватися про його розвиток, ми можемо помітити, що певний базовий рівень емоційного інтелекту (EQ) розвивається автоматично протягом життя. Період, коли людина ходить до дитячого садочку та розвиває соціалізацію, шкільні роки, де учень набуває дещо ширший спектр навичок, університет тощо. Саме тому вчені виокремлюють форми та рівні розвитку емоційного інтелекту в онтогенезі:

*Першим є психофізіологічний рівень*, який є найнижчим у процесі розвитку, він пов'язаний з такою формою як властивість індивіда. Характерний для раннього етапу розвитку (немовля та раннє дитинство). Розвиваються такі навички, як:

емоційна експресивність, ідентифікація, наслідування, емоційне зараження, співпереживання та емоційна стійкість.

*Другим рівнем є когнітивний*. Він граничить з такою формою як властивість суб'єкта діяльності. Дана група здібностей пов'язана з молодшим шкільним віком та уособлює емоційну регуляцію, віддзеркалювання психічного зображення та управління емоціями.

*Соціопсихологічний рівень* стосується властивостей особистості. Проявляється у здатності розуміти та управляти емоціями інших людей, ефективно комунікувати, емпатії та взаємодії з оточенням. Дані навички розвиваються у підлітків.

*Креативно-суб'єктивний рівень* пов'язаний з емоційною креативністю та спрямовується на перетворення внутрішнього світу. Формується у суб'єкта життєтворчості. Розвиває гармонізацію емоційного середовища (і внутрішнього, і зовнішнього). Характерний для юнацького віку.

*Останнім етапом є екзистенційно-духовний рівень* суб'єкта життєдіяльності. Він пов'язаний з досягненням емоційної зрілості і духовних переживань – істини, добра, краси, любові. Це рівень надчуттєвого проникнення особистості. Досягається зазвичай у дорослому віці [9].

Як і зазначалося вище, прорив у сфері розвитку емоційного інтелекту здійснив Деніел Гоулман, який виділяє п'ять критерії емоційного інтелекту:

- самоусвідомлення – властивість, яка характерна людям, які завжди знають, що вони почувають і те, як їх відчуття впливають на інших. Ці особистості знають свої слабкі та сильні сторони [3];
- самоконтроль – найскладніший, адже індивіду важко виявити позитивні та негативні емоції, установки, а також те, як вони впливають на кінцеву мету;
- управління відносинами – та характеристика, яка поєднує всі інші, адже кожна людина живе в соціумі і ефективно комунікувати та управляти відносинами з іншими є дійсно важливим;
- емпатія – це здатність людини розуміти емоції та відчуття інших у формі співпереживання;
- мотивація – риса, яка допомагає людині безперервно йти до своїх цілей. Адже ми будемо якісно виконувати завдання лише за умови наявності високої мотивації [7].

Для визначення резервів підвищення рівня емоційного інтелекту, розглянемо «біологічні» передумови та чинники, які впливають на емоційний інтелект:

- рівень емоційного інтелекту батьків;
- правопівкульний тип мислення (оскільки права півкуля відповідає за творчість, уяву, інтуїцію, то дані люди краще розуміють емоції оточення за різними ознаками);
- властивість темпераменту (всім відомо, що розумова активність екстравертів спрямована на зовнішній світ більше, ніж особисто на себе. Це приводить до того, що ці люди більш здатні формувати адекватну емоційну відповідь на дії та почуття інших) [8].

Звичайно, наявність даних біологічних особливостей не дає повну гарантію високого рівня емоційного інтелекту, проте це може надавати індивідам хист до цієї навички.

Важливо зазначити, що є низка факторів, які зупиняють розвиток емоційного інтелекту. Найпоширенішими є: занадто жорсткий контроль власних емоцій; надмірна емоційність із відсутністю контролю над власними почуттями; сліпе честолюбство; безжалісність; перфекціонизм [2].

Деякі люди рівень емоційного інтелекту (EQ) та рівень інтелекту (IQ) ототожнюють, проте це різні поняття. IQ – показник, який визначає рівень інтелекту та знань людини, на противагу, EQ визначає здібність розуміти емоції інших та свої особисті [3]. Але лише наприкінці XX століття вчені почали відмічати кореляцію між успішними людьми та їх високим рівнем EQ.

Підвищена увага до емоційного інтелекту зумовлена наступними причинами:

1. Успіх людини у реальному житті визначає саме EQ, в той час як IQ лише академічний успіх.
2. EQ вимірює соціальні та емоційні компетенції або здібності розпізнавати власні емоційні прояви та емоції інших. Навпаки, IQ вимірює академічні компетенції особистості та її здібності мислити логічно.
3. Людина з високим рівнем EQ добре розпізнає, контролює та висловлює свої емоції, а також сприймає та оцінює емоції інших.
4. Високий рівень емоційного інтелекту зазвичай притаманний лідерам, керівникам, людям, що приймають та можуть впоратись із соціальними викликами. IQ визначає людей з високим рівнем інтелекту, із здоровим глуздом, та таких, що не бояться ментальних викликів [3].

Людина з виском рівнем EQ знає, як змінити свій стан з немотивованого на позитивний, аналізує та контролює власні почуття та емоції, уміє відчувати та розуміти настрій оточення. Сформований емоційний інтелект є фундаментальним підґрунтям конкурентоспроможності майбутнього фахівця і головним її джерелом. Особистість моделює власну поведінку відповідно до сформульованих завдань та умов, самостійно приймає рішення, є наполегливим, протистоїть зовнішньому тиску, має індивідуальний стиль діяльності, що сприяє успіху та кар‘єрному зростанню [5]. Саме такого фахівця шукає роботодавець.

Крім того, вченими доведено, що чим вище рівень емоційного інтелекту, тим більш вираженими є лідерські якості [4]. Як наслідок, фахівець з високим рівнем емоційного інтелекту є більш бажаним на ринку праці. Така людина також отримує більше задоволення від роботи. Вона є вмотивованою та справжнім лідером, а це веде до покращення ефективності та продуктивності праці.

В бізнесі особливим є вміння управляти емоційними ресурсами компанії, тобто «емоційний менеджмент». В сучасному світі з активним технологічним розвитком контроль емоцій є необхідною складовою стабільного розвитку суспільства.

Рівень емоційного інтелекту так само як і коефіцієнт інтелекту визначається за стандартизованими тестами. Найбільш поширеними є тест на визначенням

емоційного інтелекту за методикою Деніела Гоулмана [2] та за методикою Ніколаса Холла [6].

Найбільш ефективним та всебічним є тест Ніколаса Холла [6]. Дана методика дає можливість діагностувати відразу 5 компонентів емоційного інтелекту:

- емоційна обізнаність або теоретичні знання про емоційну сферу та її регуляцію;
- стресостійкість або емоційна гнучкість;
- самомотивація або довільне управління своїми емоціями;
- емпатія або здатність співчувати іншим людям;
- розпізнання емоцій інших людей або здатність впливати на емоційний настрій інших людей [8].

Оскільки студентські роки зазвичай є найбільш насиченими за кількістю набутих знань, навичок (як hard так і soft skills) та досвіду, то цей період часу є найбільш продуктивним для покращення емоційного інтелекту.

Відбувається професіоналізація особистості – це цілісний безперервний процес становлення особистості фахівця, який починається з моменту вибору майбутньої професії та завершується, коли особистість припиняє активну трудову діяльність [6].

Актуальність емоційного інтелекту так швидко зростає, що все більше HR-менеджерів шукають робітників з високим рівнем EQ. Однак аналіз обізнаності студентів економічного факультету показав що більшість студентів або взагалі не розуміють сутність емоційного інтелекту, або лише частково досліджували дане поняття.

З метою аналізу обізнаності молодих фахівців в питання емоційного інтелекту, нами було проведено опитування студентів економічного факультету КНУ імені Тараса Шевченка. В опитуванні взяли участь 98 студентів. Коефіцієнт конкордації склав 0,73, що вказує на високу узгодженність думок респондентів. Оскільки в опитуванні взяли участь студенти різних курсів та спеціальностей, то можна вважати вибірку репрезентативною. Опитування, проведене серед студентів економічного факультету показало, що 24,3 % опитуваних цікавляться даною темою поглиблено, 60% знають лише загальну інформацію, а 15,7% вперше дізналися про даний показник. Не дивлячись на те що далеко не всі розуміють сутність емоційного інтелекту, майже половина опитуваних вважає, що визначним є саме рівень емоційного інтелекту. Чверть студентів вважає, що IQ є важливішим, а іншим 25% було складно відповісти на дане питання.

В питанні щодо важливості складових емоційного інтелекту найбільш важливими студенти обрали: самоусвідомлення, самоконтроль та мотивацію.

Майже 90% респондентів зазначили, що потрібно проводити різні заходи з метою підвищення рівня емоційного інтелекту, тобто студенти зацікавлені у власному розвитку та покращенні даного показника.

На питання щодо заходів задля покращення емоційного інтелекту студенти обрали найрізноманітніші варіанти починаючи з ведення щоденника емоцій, та закінчуючи відвідуванням цікавих тренінгів. Проте найпопулярнішими виявилися такі заходи, як: читання книг – 58%; практика комунікаційних навичок – 58%; прояв

цікавості щодо погляду зі сторони – 56%; фокусування на власних почуттях та емоціях – 50%.

84,3% опитаних визначили, що емоційний інтелект впливає на працевлаштування, 12,9% респондентів було складно визначитися та лише 2,9% твердо заявили, що рівень емоційного інтелекту не має впливу на працевлаштування.

В цілому опитування показало, що рівень емоційного інтелекту студентів знаходиться на середньому та нижче середнього рівні та потребує впровадження заходів його покращення.

Роботодавці XXI століття прагнуть до підвищення продуктивності свого підприємства, покращення якісних та кількісних показників, вмотивованих та креативних співробітників, які будуть спеціалістами своєї справи та матимуть на меті покращувати результати діяльності компанії.

У загальнонаціональному опитуванні в Америці було визначено низку якостей, які роботодавці прагнуть бачити у своїх робітниках, а саме:

- вміння слухати й здатність до усної комунікацій;
- адаптивність і здатність творчо відповідати на невдачі та перешкоди;
- особистий менеджмент, упевненість, умотивованість рухатися до поставленої мети, бажання розвивати кар'єру й тішитися з досягнень;
- групова і міжособистісна ефективність, здатність до кооперування і праці в команді, вміння домовлятися щодо суперечливих питань;
- ефективність в організації, бажання робити свій внесок, лідерський потенціал [8].

З наведеного вище можна помітити, що майже всі ці якості належать до емоційного інтелекту та розвиваються в процесі пізнання своїх почуттів, емоцій та стану. Саме емоційний інтелект працівників є джерелом фінансових надходжень. Доведено, що компанії, які розвивають дану складову своїх співробітників значно збільшують обсяги товарообігу, витрачають менше часу на дослідження та розробку продукту. А менеджери з використанням власного емоційного інтелекту підвищують доходність бізнесу за рахунок правильного ведення переговорів, комунікації зі співробітниками та умілими навичками управління. Отже, емоційний інтелект відіграє важливу роль та збільшує шанс якісного працевлаштування, а для забезпечення високого рівня EQ його необхідно постійно розвивати.

Виокремимо найбільш ефективні та популярні методи підвищення рівня EQ:

- навчитися самоконтролю;
- намагатися зменшити вплив стресових ситуацій, адже високий рівень стресу позбавляє людину навичок раціонального мислення;
- не відсторонюватися від власних емоцій;
- навчатися невербальним комунікаціям. Адже хороший співрозмовник володіє як вербальною, так і невербальною мовами. Важливо не те, що ми говоримо, а те як ми це говоримо та які невербальні знаки подаємо;
- вирішувати конфліктні ситуації у позитивному ключі;
- тренінги та лекції;

- відтворювати проблемні ситуації в ролях разом з іншими учасниками навчань задля випробовування нових методів самоконтролю;
- домовлятися з іншими учасниками групи про те, щоб в разі помічених змін та неправильної поведінки повідомлятися про це відразу та допомагати вирішити дану проблему.

Таким чином, розвиток емоційного інтелекту являє собою розвиток самосвідомості, навичок усвідомлення своїх і чужих емоцій, вміння керувати своїми і чужими емоціями і ефективно взаємодіяти з людьми.

У сучасному діловому середовищі авторитарні менеджери набагато рідше мають успіх у довгостроковій перспективі, ніж ті, хто використовує демократичний стиль управління. Якщо керівник хоче досягти успіху в діловому світі зараз і в майбутньому, важливо розуміти роль емоційного інтелекту в бізнесі сьогодні.

Ймовірність, що емоційний інтелект продовжуватиме ставати ще більш важливим у світі бізнесу в майбутньому, ніж сьогодні, дуже висока. Оскільки популяція бебі-бумерів наближається до пенсійного віку, компанії матимуть справу з дефіцитом робочої сили. У економіці, що характеризується дефіцитною робочою силою, бізнесу буде важливо триматися за хороших працівників. У той же час, конкуренція за кращих співробітників стане ще більш сильною, і хороші працівники, які вважатимуть що їм недостатньо уваги приділяють в колективі шукатимуть роботу в іншому місці. Найкращий спосіб утримати працівників це включити емоційний інтелект до філософії особистого та організаційного управління. Менеджери з емоційним розумом розуміють, що їхні співробітники - це люди, а не просто працівники і це є основою сталого економічного розвитку.

**Висновки.** Актуальність та важливість емоційного інтелекту зростає з кожним днем. Молоді фахівці повинні відповідати новим вимогам та трендам ринку праці, аби бути успішними. Визначення рівня емоційного інтелекту при професійному відборі, атестації, можливість його розвитку в ході підготовки управлінських кадрів до організаційних змін дозволять більш якісно вирішувати завдання, які стоять перед сучасним керівником. Можливість підвищення ефективності управлінської діяльності особистості за допомогою розвитку її емоційного інтелекту відкриває нові перспективи інноваційного розвитку управління бізнесом в цілому.

Результати проведеного дослідження показали, що більшість студентів мають середній рівень емоційного інтелекту, а частина навіть не знає про його існування. Саме тому потрібно активно впроваджувати різні тренінги, лекції та систему інформування про EQ. Перспективами подальших досліджень є розробка рекомендацій для вищих навчальних закладів щодо формування та розвитку емоційного інтелекту студентів як однієї з ключових якостей сучасного фахівця.

**Література.**

1. Alsughayir A. The effect of emotional intelligence on organizational commitment: Understanding the mediating role of job satisfaction / Abdulrahman Alsughayir.// Management Science Letters. – 2021. – P.1309-1316.
2. Ґоулман Д. Емоційний інтелект у бізнесі / Деніел Ґоулман, 2021. – 528 с.

3. Давиденко Т.В. Емоційний інтелект як базова складова професійного успіху / Т.В. Давиденко.– 2020. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ir.kneu.edu.ua/bitstream/handle/2010/33679/smkmo_20_4.pdf?sequence=1&isAllowed=y

4. Кас'янова С.Б. Роль емоційного інтелекту в розвитку лідерських якостей особистості / С.Б. Кас'янова // Psychological Prospects Journal,. – 2018. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://psychoprospects.vnu.edu.ua/index.php/psychoprospects/article/view/288/251

5. Костиря І. В. Формування емоційного інтелекту як необхідна складова професійної підготовки конкурентоспроможного фахівця-лідера / І.В.Костиря, А. Г. Юдіна. – 2020. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPI-Press/50625/3/Kostyria_Formuvannia_emotsiinoho_2020.pdf

6. Тест на рівень емоційного інтелекту Н. Холла. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://www.pdaa.edu.ua/content/diagnostyka-emociynogo-intelektu-n-holl

7. Федорова Ю. Емоційний інтелект у бізнесі: інструменти та методи розвитку / Ю. Федорова // Електронне наукове фахове видання «Адаптивне управління: теорія і практика» Серія «Економіка». – 2019. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://chmnu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/10/1.-Fedorova-YU..pdf

8. Фурман В.В. Розвиток емоційного інтелекту в професійному становленні студента / В.В. Фурман // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2018. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/25000/1/V_FURMAN_NVHDU_4_KZVPP_IL.pdf

9. Шпак М. М. Психологічна концепція розвитку емоційного інтелекту особистості в онтогенезі / М.М. Шпак // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. – 2020. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/16027/1/Shpak.pdf

**References.**

1. Alsughayir A. The effect of emotional intelligence on organizational commitment: Understanding the mediating role of job satisfaction / Abdulrahman Alsughayir.// Management Science Letters. – 2021. – R.1309-1316.

2. Goulman D. Emotsiinyi intelekt u biznesi / Deniel Goulman, 2021. – 528 s.

3. Davydenko T.V. Emotsiinyi intelekt yak bazova skladova profesiinoho uspikhu / T.V. Davydenko.– 2020. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: https://ir.kneu.edu.ua/bitstream/handle/2010/33679/smkmo_20_4.pdf?sequence=1&isAllowed=y

4. Kasianova S.B. Rol emotsiinoho intelektu v rozvytku liderskykh yakostei osobystosti / S.B. Kasianova // Psychological Prospects Journal,. – 2018. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: http://psychoprospects.vnu.edu.ua/index.php/psychoprospects/article/view/288/251

5. Kostyria I. V. Formuvannia emotsiinoho intelektu yak neobkhidna skladova profesiinoi pidhotovky konkurentospromozhnoho fakhivtsia-lidera / I.V.Kostyria, A. H. Yudina. – 2020. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPI-Press/50625/3/Kostyria_Formuvannia_emotsiinoho_2020.pdf

6. Test na riven emotsiinoho intelektu N. Kholla. [Elektronnyi resurs] – Rezhym dostupu do resursu: https://www.pdaa.edu.ua/content/diagnostyka-emociynogo-intelektu-n-holl.

7. Fedorova Yu. Emotsiinyi intelekt u biznesi: instrumenty ta metody rozvytku / Yu. Fedorova // Elektronne naukove fakhove vydannia «Adaptyvne upravlinnia: teoriia i praktyka» Seriia «Ekonomika». – 2019. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: https://chmnu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/10/1.-Fedorova-YU..pdf

8. Furman V.V. Rozvytok emotsiinoho intelektu v profesiinomu stanovlenni studenta / V.V. Furman // Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. – 2018. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/25000/1/V_FURMAN_NVHDU_4_KZVPP_IL.pdf

9. Shpak M. M. Psykholohichna kontseptsiia rozvytku emotsiinoho intelektu osobystosti v ontohenezi / M.M. Shpak // Naukovyi chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova. – 2020. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/16027/1/Shpak.pdf

**Kravchenko T.**, PhD in economics,
Associate Professor
Taras Shevchenko National University of Kyiv
**Shymchenko N.,** economist

## EMOTIONAL INTELLIGENCE AS A FACTOR IN FORMING A FUTURE SPECIALIST

The essence and features of the concept of emotional intelligence are considered. The essence of emotional intelligence is defined as a set of cognitive abilities to identify, understand and manage emotions, as well as knowledge, skills and abilities, operations and strategies of intellectual activity related to the processing and transformation of emotional information. The characteristics and prerequisites for the formation of emotional intelligence are identified. The forms and levels of development of emotional intelligence in ontogenesis are analyzed. The main advantages of the formation and development of emotional intelligence for successful employment and personal development are highlighted. A survey of students on awareness in the field of emotional intelligence and assessment of its level, which showed that 24.3% of respondents are interested in this topic in depth, 60% know only general information, and 15.7% first learned about this indicator. Despite the fact that not everyone understands the essence of emotional intelligence, almost half of respondents believe that the level of emotional intelligence is significant. A quarter of students believe that IQ is more important, and another 25% found it difficult to answer this question. The basic methods of development of emotional intelligence are offered. The role of emotional intelligence for managers and business is defined. It is determined that in today's business environment, authoritarian managers are much less likely to succeed in the long run than those who use a democratic style of government. If a manager wants to succeed in the business world now and in the future, it is important to understand the role of emotional intelligence in business today. The possibility of increasing the efficiency of management activities of the specialist through the development of emotional intelligence, which provides prospects for innovative development of the organization (enterprise).

***Key words:*** *pension system, individual pension account, accumulative pension system, solidary pension system, fund of obligatory state pension insurance.*

.